

KẾT QUẢ BƯỚC ĐẦU CỦA CÔNG TÁC DỰ BÁO KTTV
PHỤC VỤ KHAI THÁC MỎ APATIT LÀO CAI
TỈNH HOÀNG LIÊN SƠN

Lê Văn Thạch
Cục Dự báo KTTV

Mỏ apatit Lào cai nằm phía hữu ngạn sông Thao cách thị xã Lào cai cũ 13km về phía hạ lưu. Quảng sau khi khai thác được chở sang tả ngạn sông Thao đến các nhà máy phân lân trong cả nước.

Phương tiện vượt sông thay đổi theo mùa, mùa cạn bằng cầu phao, mùa lũ bằng phà. Số xe qua bằng cầu phao trong mỗi ca bằng 3 lần số xe qua bằng phà.

I. Yêu cầu của mỏ đối với công tác dự báo KTTV

Dự báo thời tiết 12, 24h, 5 ngày, xu thế hàng tháng, hàng mùa để lập kế hoạch và chỉ đạo khai thác, vận chuyển quặng.

Dự báo mực nước 12, 24h, 5 ngày, xu thế mực nước hàng tháng, hàng mùa để bảo vệ, điều hành các phương tiện vượt sông an toàn đặc biệt chú ý hai thời điểm cuối mùa lũ đầu mùa cạn và cuối mùa cạn đầu mùa lũ nhằm lắp cầu phao sớm dỡ cầu phao muộn, kéo dài thời gian sử dụng cầu phao. Vị trí dự báo là trạm thủy văn Xuân tăng đặt phía dưới tuyến cầu phao khoảng 1 km.

II. Tình hình số liệu và các vấn đề phải giải quyết

Tại Cam đường có một điểm đo mưa nhân dân có nhiều năm tài liệu. Các yếu tố khí tượng, có thể sử dụng số liệu của trạm Lào cai cũ để nghiên cứu. Tuy nhiên để khắc phục các ảnh hưởng địa hình thì phải trang bị tại Xuân tăng 1 tiêu khí tượng dùng để dự báo và kiểm tra kết quả.

Ngoài việc dự báo thời tiết của Xuân tăng, nhất thiết phải có dự báo lượng mưa và diện mưa cho lưu vực sông Thao phía Trung quốc để phục vụ cho dự báo thủy văn.

Về thủy văn, lưu vực sông Thao đến Xuân tăng có diện tích hơn 41000 km², nằm ở Việt nam hơn 1200 km² chiếm 3%. Chiều dài sông từ nguồn đến Xuân tăng là 636km, chảy trên địa phận Việt nam 60 km chiếm 9%. Để nghiên cứu các phương án dự báo có thể sử dụng tài liệu nhiều năm của trạm Thủy văn Lào cai cũ và một số trạm của Trung quốc. Nhưng trạm Xuân tăng mới có số liệu từ đầu năm 1963, không có thời gian nào quan trắc đồng thời với Lào cai. Do đó việc chuyển kết quả từ Lào cai về Xuân tăng cần phải làm kỹ lưỡng.

Do đặc điểm nói trên nên dự báo thủy văn hạn ngắn buộc phải dựa vào một phương pháp duy nhất là dự báo theo xu thế tại trạm kết hợp với các quan trắc mới nhất. Không thể sử dụng các phương pháp dựa trên cơ sở số liệu của các trạm phía thượng nguồn. Các phương pháp dự báo hạn vừa (5 ngày, 10 ngày) thì dựa chủ yếu vào số liệu mưa trên lưu vực (bao gồm lượng mưa đo được và lượng mưa dự báo trong thời gian dự kiến).

Về tổ chức phục vụ, do địa bàn phục vụ ở quá xa Đài và Cục Dự báo (Xuân tăng - Yên Bái 166km, Yên Bái - Hà Nội gần 200 km) cộng với tình trạng thông tin còn non kém hiện nay, nên các biện pháp tổ chức và bảo đảm thông tin đóng vai trò hết sức quan trọng.

III. Quá trình tổ chức phục vụ và kết quả

1. Về chủ trương, ngay từ khi mới nhận được yêu cầu của Mỏ, Cục Dự báo và Đài Hoàng liên sơn đã đề ra mấy chủ trương lớn sau đây :

- Phải hình thành một bộ phận dự báo đủ mạnh đặt ngay tại Xuân tăng như là một cầu nối liên giữa các cơ quan phục vụ với cơ quan được phục vụ.

- Về nguyên tắc, Đài Hoàng liên sơn ký hợp đồng với Mỏ. Giữa Cục Dự báo và Đài Hoàng liên sơn sẽ có một hợp đồng trách nhiệm. Phía Cục Dự báo sẽ đảm bảo các khâu dự báo và chuyển các thông tin lên thẳng Xuân tăng.

Từ chủ trương đó Cục Dự báo và Đài Hoàng liên sơn đã ra một văn bản qui định trách nhiệm và lệ lối làm việc cho các bộ phận tóm tắt như sau :

a) Đài Hoàng liên sơn sẽ xây dựng ngay tiêu khí tượng tại Xuân tăng và bố trí đầy đủ quan trắc viên, khí tượng và thủy văn cho trạm, điện các "obs" quan trắc về Cục càng sớm càng tốt. Đặt ngay một bộ phận dự báo tại Xuân tăng, bộ phận này sẽ có 2 cán bộ dự báo từ Cục bổ sung trong những thời kỳ quan trọng.

Đài VTD trưởng mạng đặt tại Yên Bái phải thu đầy đủ các số liệu KTTV điện về Cục.

b) Cục Dự báo đảm nhiệm toàn bộ khâu dự báo KTTV hạn ngắn, hạn vừa và hạn dài.

Mọi bản tin dự báo hoặc các thông tin chỉ đạo sẽ truyền trực tiếp cho Xuân tăng bằng nhiều phương thức khác nhau, những bản tin quan trọng được phát nhiều lần. Trường hợp liên lạc đi Xuân tăng bị mất thì Đài Hoàng liên sơn sẽ làm nhiệm vụ trung chuyển.

Phương tiện liên lạc chủ yếu là VTD, xác định 3 cụm quan trọng nhất là Hà Nội (tại Cục), Yên Bái (tại Đài KTTV) và tại Xuân tăng. Các trạm đo mưa có liên quan đều sử dụng VTD (như Sapa, Mường Khương, Bát xát). Các "obs" quan trắc - tối thiểu là 4 "obs" 1 ngày, được chuyển về Đài trưởng cụm Yên Bái và từ đó chuyển tiếp về Hà Nội sau 15 phút.

2. Tổ chức và kết quả phục vụ

a) Bộ phận Xuân tăng

Ngay từ cuối tháng IV đến đầu tháng V-1984, Trạm TV Xuân tăng đang có hai biên chế đã được tăng lên 9, gồm 2 quan trắc TV, 2 quan trắc KT, 2 kỹ sư dự báo của Đài và 1 kỹ sư dự báo của Cục và 1 bảo vệ. Mặc dù rất thiếu thốn như phải ở tạm vào 2 gian bếp, bàn ghế chưa có, dụng cụ phục vụ sinh hoạt không đủ, nhưng mọi người đã nhanh chóng đưa các hoạt động chuyên môn vào nề nếp, ai cũng hăng hái tham gia vào việc chung, có lịch quan trắc, lịch thảo luận bản tin dự báo, lịch chuyển bản tin, giữ vững các phiên liên lạc qui định, luân phiên nhau quay máy phát điện hoặc quan trắc.

Ngày 29/IV⁷⁷ đoàn công tác dự báo lên đến Xuân tăng, gặp lũ đang lên, đã phục vụ ngay, được các đồng chí phụ trách cầu phao tin tưởng.

Cho đến đầu tháng VII, từ Xuân tăng đã chuyển cho Mỏ 75 bản tin dự báo hàng ngày, 15 bản tin dự báo 5 ngày, 3 bản tin dự báo tháng và 1 bản tin dự báo mùa lũ. Những ngày mất liên lạc với Hà nội hoặc thời tiết xấu không nhận được bản tin thì các đồng chí ở Xuân tăng đã chủ động thảo luận và ra bản tin để cấp cho Mỏ. Đặc biệt do biết kết hợp các số liệu quan trắc mới nhất với các thông tin dự báo nhận được mà bộ phận Xuân tăng đã có một số lần phải sửa lại bản tin cho phù hợp với đặc điểm địa hình, kể cả bản tin về khí tượng và bản tin thủy văn.

Những ngày có lũ, cầu phao còn giữ được nhưng hết sức căng thẳng vì phải chống với tốc độ dòng nước rất lớn, chống gỗ trôi ... Những hôm như vậy, các dự báo viên thủy văn đã tăng số lần quan trắc, có khi 20 - 30 phút đo 1 lần để phân tích cường suất nước lên, nắm bắt được diễn chuyển tiếp để thông báo sớm mực nước dâng lũ cho các đồng chí phụ trách cầu phao yên tâm.

Trường hợp lũ lên đến mức nguy hiểm, các đồng chí đã ra tận cầu quan sát mực nước, theo dõi 10 - 15 phút một lần. Để có một lần, mọi người đã sẵn sàng dụng cụ để dỡ cầu. Nhưng nhờ quan sát như vậy mà phát hiện được lũ gần lên đến đỉnh, phía nó đã cố giữ. Cuối cùng không phải dỡ cầu, duy trì thêm được suốt thời gian nước xuống sau cơn lũ đó.

Nếu căn cứ vào ngày mà các cầu phao giao thông trên sông Thao đã dỡ hết, thì cầu phao của Mỏ đã được duy trì thêm non 1 tháng nữa. Lợi ích của nó có thể tính toán được dựa trên các số liệu vận chuyển quặng qua sông và qua phà: 1 ca làm việc có 240 lượt xe qua sông (120 lượt có quặng và 120 lượt xe không) trong khi cùng 1 ca chỉ cho qua phà được 80 xe chưa kể các chi phí cho vận hành ca nô.

Nhờ có dự báo trước trận lũ ngày 25/V, cầu phao đã được dỡ an toàn khi mực nước lên nhanh và vượt quá mức nguy hiểm 0,6m.

b) Đài KTTV Hoàng liên sơn

Đài đã tích cực giải quyết những nhiệm vụ cấp bách nhất như bố trí nhân lực, trang bị điều kiện làm việc cho trạm Xuân tăng. Vì vậy trong thời gian ngắn, việc khí tượng Xuân tăng đã bắt đầu chuyên số liệu về (ngày 1/VI phát "obs" đầu tiên). Cố gắng giải quyết kịp thời nhu cầu làm việc và sinh hoạt cho Xuân tăng: vận chuyển trang thiết bị, vận chuyển hàng ghế, giường chiếu, radio, làm bếp, đào giếng cung cấp nước ăn v.v.

Đồng chí trưởng Đài đã lên Xuân tăng giải quyết tại chỗ một số yêu cầu bức thiết và dành ưu tiên cho Xuân tăng. Đồng chí cũng đã ra quyết định khen thưởng kịp thời cho tập thể và một số cá nhân tích cực phục vụ trong các trận lũ trong tháng V và VI.

c) Cục Dự báo KTTV

Đồng chí Cục trưởng đã giao toàn bộ công tác nghiên cứu, dự báo và thông tin cho 5 phòng chuyên môn của Cục đảm nhận: Phòng Dự báo thời tiết hạn ngắn, Phòng Dự báo thời tiết hạn vừa hạn dài, phòng Dự báo thủy văn, phòng Chỉ đạo phục vụ dự báo địa phương và phòng Thông tin. Vì phải phục vụ ngay trong các điều khó khăn nêu trên nên phải vừa nghiên cứu vừa lập các phương án và phục vụ ngay. Đồng chí

Cục trưởng đã ra quyết định cử một chủ nhiệm dự án phục vụ mỏ, có trách nhiệm đơn đốc phối hợp các hoạt động nghiệp vụ nhằm đảm bảo cho công tác phục vụ thỏa mãn tất cả các yêu cầu đề ra trong các hợp đồng đã ký. Vì vậy việc chuẩn bị đã được tiến hành sớm, lực lượng huy động tại các phòng khá đông, các công cụ dự báo đã được nhanh chóng biên tập và bản tin đầu tiên đã được phát sớm: Bản tin dự báo xu thế thời tiết 12, 24h đã được phát từ 20-IV, các bản tin dự báo 5 ngày được phát từ 10/V, Bản tin hàng tháng được phát vào ngày cuối tháng trước, bản tin mùa phát 15/V (Hợp đồng ký giữa Đài và Mỏ ngày 4/V/1984).

Các phương thức chuyển bản tin dự báo gồm có:

- Đọc chậm trên làn sóng nội bộ các buổi 9h45, 15h15. Từ 15/VI có thêm 1 buổi phát 11h45.
- Phát trên sóng qua máy VTD 50W bằng tín hiệu mooc lúc 15h30.
- Nếu vẫn không nhận được thì sẽ phát thêm vào các phiên chuyển số liệu (lúc 1, 7, 13, 19h). Lịch ra bản tin và các phương thức chuyển đã được ghi rõ trong qui định nhiệm vụ mà Cục và Đài đã thỏa thuận.

Như vậy, bằng cách phát nhiều lần bằng nhiều phương thức khác nhau nhằm đảm bảo cho Xuân tăng nhận được đầy đủ các loại bản tin phát ra.

Tuy nhiên, qua thực tế, bộ phận Xuân tăng đã lựa chọn và kiến nghị chính thức giờ phát và phương thức phát có hiệu quả nhất, nên số lần phát giảm đi mà vẫn đảm bảo nhận được đầy đủ các bản tin.

Về chất lượng, đánh giá theo qui phạm hiện hành sâu hơn 2 tháng phục vụ kết quả đạt được như sau.

Dự báo thời tiết hạn ngắn đạt 82%, thời tiết 5 ngày đạt 78%, dự báo thủy văn hạn ngắn đạt 83%, dự báo thủy văn 5 ngày đạt 78,4%.

Các đồng chí phụ trách cầu phao đã có công văn thông báo kết quả phục vụ và đánh giá cao tinh thần tích cực của bộ phận Xuân tăng.

Giữa tháng VII/1984 Cục Dự báo đã tổ chức một hội nghị thảo luận các phương án dự báo và các kết quả nghiên cứu về hình thức synop, đặc điểm mưa, lũ trên lưu vực Xuân tăng. Về mặt học thuật có lẽ còn có nhiều vấn đề phải tranh luận hoặc phải đi sâu hơn nữa, nhưng với điều kiện khó khăn về số liệu, với thời gian gấp rút, việc tiến hành sớm được hội nghị để trình bày những công cụ dự báo đã biểu hiện sự cố gắng rất lớn của Cục Dự báo.

IV.- Một số bài học kinh nghiệm bước đầu

1. Bài học quyết tâm

Cục Dự báo và Đài KTTV Hoàng liên sơn đã thể hiện quyết tâm ngay từ đầu. Do nhận thức được nhiệm vụ chính trị hết sức quan trọng là phục vụ sản xuất nông nghiệp và tăng cường cho biên giới nên dù có khó khăn đến mấy cũng phải phục vụ tốt. Với quyết tâm đó Cục đã cử 3 đoàn lên Hoàng liên sơn cùng với Đài làm việc với Mỏ để xác định cụ thể những điều kiện phục vụ. Đài cũng có quyết tâm lành ưu tiên để củng cố và tăng cường cho Xuân tăng. Cục Dự báo và Đài đã khẩn trương tổ chức và chỉ đạo cụ thể những khâu cơ bản và bức thiết nhất, nhanh chóng đưa các hoạt động vào quỹ đạo.

2. Bài học về tổ chức.

Để phục vụ cho một đối tượng quan trọng ở quá xa các cơ quan chỉ đạo, việc bố trí một bộ phận phục vụ tại chỗ là một biện pháp có tính quyết định. Có như vậy phục vụ mới kịp thời và nhạy bén, nâng cao được chất lượng. Trong điều kiện thông tin còn yếu kém và đi lại khó khăn thì việc tổ chức như vậy càng không thể tránh khỏi.

Tại cơ quan Cục Dự báo, các công tác dự báo và truyền tin được thực hiện tại 5 phòng chuyên môn. Việc cử ra một chủ nhiệm điều hành, giúp cho Ban Quản lý hợp đồng kinh tế và lãnh đạo Cục đồn đốc, nhắc nhở, tổng kết hàng tháng và tạo điều kiện kết thúc tốt hợp đồng là một biện pháp rất cần thiết. Sau một thời gian ngắn, song song với guồng máy hoạt động của Ngành, các bộ phận chuyên môn cũng như quản lý đã tích cực hoạt động phục vụ các hợp đồng kinh tế có hiệu quả.

3. Bài học về sử dụng đòn bẩy kinh tế trong công tác quản lý.

Việc phục vụ các hợp đồng kinh tế là hoàn toàn đúng theo chủ trương của Đảng và Nhà nước đề ra. Nó đã khai thác được những tiềm năng khoa học và kỹ thuật của cơ quan. Đối với Cục Dự báo và Đài Hoàng liên sơn các công tác phục vụ hoàn toàn đúng ngành, đúng nghề, đúng với chức năng của Cục và của Đài, làm cho tập thể cán bộ nhân viên thêm yêu ngành yêu nghề và có thêm một phần kinh tế để ổn định và cải thiện đời sống gia đình.

Nhờ có đòn bẩy kinh tế mà các hoạt động có khả năng hơn, năng suất lao động có được tăng lên. Có những công việc tưởng chừng như khó thực hiện nhưng vẫn được tiến hành nhanh gọn như việc bố trí cán bộ chuyên môn của các phòng để cử đi Xuân tăng chẳng hạn, những người đi và những người ở lại đều hăng hái sẵn sàng đảm nhận mọi công tác được giao. Đến nay đã có 5 cán bộ thay nhau đến Xuân tăng để làm việc. Hoặc việc tiến hành các công tác nghiên cứu tại cơ quan, trong một thời gian rất ngắn, một lực lượng lớn đã được huy động gấp rút, vừa phục vụ vừa nghiên cứu, đến nay đã có đủ các công cụ cơ bản nhất để tiến hành dự báo. Rõ ràng ngoài những tác động của tổ chức còn có tác động của đòn bẩy kinh tế nữa.

Việc trả thù lao cho chủ nhiệm dự án, việc bồi dưỡng thêm cho các cán bộ quản lý và kỹ thuật, việc khen thưởng kịp thời cho các tập thể và cá nhân tích cực đã thực sự có tác động thiết thực.

Trong công tác phục vụ mỏ Apatit, kết quả nêu trên mới chỉ là những thắng lợi đầu tiên. Khó khăn còn nhiều. Đặc biệt là trong thời gian giao thời từ lữ sang cạn. Chúng ta tin tưởng rằng Cục Dự báo sẽ cùng với Đài Hoàng liên sơn có nhiều quyết tâm mới, giải quyết thắng lợi những nhiệm vụ đặt ra. /.